

MEDICINA LULLIANA PARTIM EX MATHEMATICIS PARTIM EX PHYSICIS PRINCIPIIS EDUCTA.

Fideliter collecta per nos, nihilo praeter et extra intentionem adducto, addito, neque diminuto.

[CAPUT I]

I. Intentio nostra est non tam vulgari more principia medicinae, quae praxi proxima sunt, adducere, quam artem Lullii illam generalem ad omnes scientias et facultates ita limitare et modificare iuxta eius intentiones, ut quilibet facile in verae medicinae totius cognitionem venire possit.

II. Subiectum adaequatum medicinae est corpus humanum, quatenus sanabile et aegrotabile. Sanitas autem in corpore humano est proportio quaedam consistens in qualitatibus activis et passivis quatuor elementorum, vel saltem proportio illi proportioni similis.

III. Elementum seu elementativa duplicem habet essendi modum: obiectivum et subiectivum. Elementativa in esse obiectivo est aequaliter gradata ex praedictis quatuor elementis; quia vero ab aequali proportione (ut inquit Aristoteles, et ratio ipsa dictat) non sequitur actio neque passio, idcirco elementativa quoad huiusmodi esse est ingenerabilis et incorruptibilis, et hoc pacto dari potest aequale pondus, mensura, symmetria etc.

IV. In esse vero subiectivo item habet adhuc duplicem modum essendi: unum in qualibet sphaera seu in regione propria, et sic elementa in ea sunt inaequaliter gradata quoad qualitates, quia substantia non recipit magis neque minus (unumquodque enim in sphaera sua habet praedominium ratione proprietatis loci, reliqua vero in eodem loco communi, ut ignis dominatur in concavo orbis lunae, et aer magis assimilatur igni in suprema regione, magis retinet propriam formam in partibus contiguas mediae, in aliis locis magis assimilatur aquae propter eius proprietatem vel conversionem a frigore inspissante vaporem; simile iudicium est de caeteris); alium in elementatis seu in his quae generantur et corrumpuntur, in praedictarum sphaerarum tribus, nempe terra, aqua et aere. Medicus motum elementorum investigat in istis tantum, horum vero maxime et proprie in homine.

V. Tamen quia medicus non sanat hominem in communi, sed Socratem, ideo modum talem essendi subiective post generalia artis principia investigare debet in singulari homine, cuius sanitatem introducendam vel conservandam intendit.

VI. Ergo inspicere debet primo cuius qualitatis et complexionis proprie sit ex naturali potentia vel impotentia iuxta secundum qualitatis genus; secundo qualitatis et complexionis appropriatae vero quae ex prima et tertia qualitatis specie. Ignoratis enim huiusmodi qualitatibus, omnino tum medicina curativa tum conservativa ignorabitur.

VII. "Quot modis complexio cognosci possit". - Multiplex ratio est per quam complexionem dignoscere possumus, quarum aliae sunt remotiores, aliae sunt propinquiores, aliae proximae. Et ut a remotioribus incipiamus, complexio cognoscitur primo investigando interiorem nativitatem, quae fuit in instanti introductionis animae rationalis in corpus dispositum ab agentibus naturalibus ad animae receptionem, in quo instanti (naturae enim actio nihil differt, sed statim et necessario patienti bene disposito ingeritur) regnavit spiritalis influenza; cuius gratia in cholericis praedominatur ignis, in sanguineo aer, in phlegmatico aqua, in melancholico terra. Inquisitio nativitatis extra uterum, qua foetus producitur in lucem, ad nihilum valet, nisi ut per ipsam in noticiam possimus primae et verae nativitatis devenire.

VIII. Porro cum huiusmodi nativitas sit irregularis, utpote indefiniti temporis, impossibile videtur eius rationem cum profectu investigare; ideoque non est mirum si tum astrologi tum medici in eorum iudiciis ut plurimum praevaricantur. Ergo alia via inquiratur oportet, siquidem in conceptione seu conceptionis instanti sunt quaedam accidentia, quibus mulier certe agnoscere potest cum ipsis huiusmodi nativitatem convenire. Signa quae sunt in muliere et in viro nolo narrare, generalia tamen sunt vulgata; nam in conceptione crura mulieris dolent et menstrua cessant fluere.

IX. "Secunda ratio investigandae complexionis". - Legitur subinde complexio in physiognomia hominum et in actibus eorum, ut patet de cholericis, qui leniter moventur et volunt dominari aliis, quemadmodum ignis; sanguinei sunt alacres, ioculatores etc.; phlegmatici tardiores; melancholici tardi, cogitabundi, suspiciosi etc.

X. "Tertia ratio". - Cognoscitur tamen veriori modo complexio in febricitantibus, in quo est animadvertendum quemadmodum vulgatum est corpus humanum ex quatuor elementis constitutum a corporibus caelestibus iuxta diversos eorundem aspectus regi et gubernari, qui sane secundum duos motus, primi caeli diurnum videlicet, et proprium planetarum, variantur, ex quorum tum duorum generaliter tum specialiter diversorum reliquorum pro varia obviatione et occursu diversi in istis inferioribus generantur aspectus. Medicum ergo, nisi casu velit curare, rationem, qua continuus iste motus continue diversificatur, diversas edit operationes et producit effectus, cognitionem habere [oportet]; a diversis quippe aspectibus superne et dispositionibus inferne diversi sunt appetitus, motus et passiones aegrotantium infirmorum, item et eorum circumstantiarum.

XI. Notandum item est iuxta motum huiusmodi continuum singula elementorum singulis diebus naturalibus suam habere regionem, et, ut dictum est in "praecedenti tractatu", caelum seu ambitum universi in quatuor partes sibi dividere, iuxta mensuram supra dictam, ut igni tribuantur tres horae iuxta supra dictam rationem ante meridiem et tres post meridiem, nempe iuxta dierum rationem inaequalium inaequales; terra habeat tres horas ante occasum solis et tres post, quae sunt IVa noctis et IVa diei continue; aqua tres horas ante mediam noctem et tres post; aer tres horas ante et tres post ipsum ortum solis. Hic si febricitat cholericus in meridie et est sanus in media nocte, melancholicus febricitat in occasu solis et est sanus circa principium diei, phlegmaticus febricitat in media nocte et est sanus in meridie, sanguineus febricitat in aurora diei et est sanus in occasu solis.

XII. "Quarta ratio". - Legitur etiam complexio in urina sana, quae licet communiter dicatur subrufa, secundum diversas tamen complexionem quodammodo variatur: in cholericis est subtilis et lucida, in sanguineo bene aurea, in

phlegmatico declinat ad albedinem, in melancholico quodammodo ad nigredinem, nempe cum est subviridis seu subatra.

XIII. Habita noticia complexionis cuiuslibet et sanitatis secundum iustitiam distributivam investiganda est complexio infirmitatis in camera quartae figurae DIK, per quam principia primitiva inquirere debet medicus in medicina, et quomodo se habeat ad inferiora; ibi inveniet eam constare ex quatuor activis et quatuor passivis qualitatibus, unde procedat ad cameram EIK, EFG, FGH, GHI.

In camera considerare oportet qualitatem primo ipsius D, ipsius I, ipsius K, iuxta doctrinam rotae subiectorum; subinde, ut nos declaravimus, procedendum est ad... quae constat columnis, cylindris et aliis partibus et variare terminos huius considerationis docet iuxta diversam ipsius I situationem. Ita in aliis cameris est iudicandum. Unde potes videre hunc tractatum in substantia esse maiorem omnibus tractatibus aliorum medicorum singulorum circa idem propositum.

XIV. In ultima camera GHI investigatur primo per H, quia videt medicus primo in homine aegrotante virtutem vegetativam debilitatam in suis potentiis, quoniam non habet appetitum dispositum diiudicans dulce, amarum etc.; item retentivam, digestivam et impulsivam potentias laesas, impeditas vel alteratas habet. Potentia vero vegetativa non haberet defectum, si elementativa non deficeret. Talis vero defectus provenit aut ratione repletionis, quae impedit motum elementorum et regulam illam, qua humores in nostro corpore ita habent suam vicissitudinem, cum sunt bene dispositi, sicut et vicissitudo certa est in caeli motu; aut ratione vulneris vel inanitatis, per quae meatuum continuatio perditur et continuitas fluxus detruncatur, unde causatur dolor, conqueritur subiectum, contra instinctus et appetitus clamat per dolorem; et causa illius doloris est subiectivum H, quod suos actus exercere non potest; et huius causa est elementa in sua regione ita motum habent, sicut et in universo, nempe megacosmo.

XV. Ad istas praedictas regiones bene cognoscendas pro morbi causa advenianda et profundiori speculatione, et ut pro tempore congrue medicina, nutrimenta et caetera patienti administrentur, subsequens figura proponitur.

CAPUT II.

I. Medicus etsi in astrologia non sit peritus, habebit ex hac figura rationem investigatam causarum, mediorum et effectuum propositi. Figura ergo duobus circulis constituitur, quorum maior motum diurnum seu mundanum, minor vero motum proprium septem planetarum significat; maior movetur ab oriente in occidentem, minor e contra.

Hic motus proprius planetarum non est quod aliter perquiratur quam a nobis in superioribus est ostensum; et secundum illum causae fortunae, motuum et alterationum, vitae et mortis sunt inquirendae.

II. Secundum duos hosce motus tum naturaliter et elementariter, tum voluntarie seu fortuite, nempe tum ex principiis materialibus seu corporeis, tum ex principiis minus materialibus et quae non corporea existimantur, est motus corporis humani et dispositionum animae in ipso; inferiora siquidem naturaliter et elementariter sub influxu superiorum veniunt constituta, seu, ut proprius loquamur, particularium lex et compositorum sub lege universalium et principiorum et elementorum et causarum subordinatur.

Hic potest applicari circulus zodiaci seu signorum vitae seu mortis a capite hominis, in cuius vertice ver constituit transiens per pedes, per quos constituunt hiemem. Hic enim zodiacus est proprius huic arti; in hoc enim mundo parvo, nempe homine, applicatio istius circulationis est contemplanda, quae sane circulatio nullis extrinsecis rationibus pro suo appulsu naturali impeditur, sed extraneae suscipit causas et principia, quibus adiuvatur, servatur, laeditur, impeditur, tollitur; et in his, quae dicta sunt in libro "De generatione", distinximus calorem animalium vitalem, naturalem, internum a calore externo, adiecto et alieno. Ideo etsi aliquis locum calidum in hieme vel quocunque tempore incolat, vel locum frigidum, quatenus aequalem temperiem ab extrinseco experiatur, non ea ratione tollitur ordinaria ratio circa iudicium motus, circa qualitates vitales et internas.

III. Duo isti circuli suo motu sibi invicem occurrunt, atque ex diversa obviatione et suarum partium combinatione diversam in inferioribus mixtionem, compositionem, seriem, ordinem, symmetriam et asymmetriam causatam et effectuatam indicant.

IV. Quilibet circulus in se tanquam proprias partes iuxta praesentem Lullianam methodum octo domos continet, quae quatuor constituunt regiones, ipsaeque significantur per duas litteras; singulae enim domorum unam sibi litteram adsciscunt. Ibi A significat aerem, B ignem, C terram, D aquam, E humidum et calidum (quae est qualitas aeris), F calidum et siccum (nempe igneam qualitatem), G siccum et frigidum (nempe terream), H frigidum et humidum (nempe aqueam).

V. Istaes regiones significant ver, aestatem, autumnum, hiemem. Regio prima, nempe ver, se extendit ab A circuli superioris et E circuli inferioris, usque ad B circuli superioris et F inferioris, quod spatium constituit primam domum, cui regioni respondent tria signa in circulo maiori, quibus respondent tres menses veris, et signorum singulis respondent 30 gradus. Tres menses, martius, aprilis, maius; 90 gradus signantur in circumferentia circuli minoris aequae distantes, continent iuxta ... 91 dies, 7 horas cum dimidia praecise. Notavit Lullius *** esse in *** 18 martii, in *** 17 aprilis, in *** 18 maii; et in his tribus mensibus regnat aer et sanguis, qui habent suum dominium in oriente a medio martii usque ad medium iunii.

VI. Secunda regio vocatur aestas, et est ex B circuli maioris et F circuli minoris usque ad C circuli maioris et E circuli minoris, cui respondent tria signa ***, ***, *** et 90 gradus, ut supra; et ferebantur tempore Lullii *** a XVIII iunii, *** XIX iulii, *** 18 augusti, in quibus regnat ignis et cholera, a medio iunii usque ad medium septembris in meridie habens vigorem.

VII. Tertia regio vocatur Autumnus, et durat ex CG usque ad DH. Haec regio constat pariter suis signis et gradibus: *** in *** 18 septembris, in *** 19 octobris, in *** 17 novembris, in quibus regnat terrae et melancholiae dominium, et vigor est in occidente a medio septembris usque ad medium decembris.

VIII. Quarta regio est hiemis, et durat a domo DH usque ad domum AE, quod spacium pariter continet reliqua tria signa et menses etc. *** 19 decembris in ***, 18 ianuarii in ***, 17 februarii in ***.

IX. Istaе quatuor regiones causant annum, subinde supra circulum maiorem immobilem constituendus est circulus minor mobilis, in quo signantur regiones et horae diei naturalis 24, distantes aequaliter, incipiendo a meridie et terminando ad meridiem, et notantur in eodem circulo tempora seu intervalla diei et puncta intervallorum, oriens, meridies, occidens, septentrio.

Lullius hunc extremum circulum intelligat oportet praecipuum in hoc negotio, quandoquidem, veluti nos notavimus in tractatu "De magia" circa finem, dies seu annus revolutionis diurnae proportionatur anno revolutionis solaris. Subinde animadvertendum quod convenientissime praecipit diem exordium capere a meridie, quandoquidem linea horizontis propter mille rationes est occulta vel difficillima perpetuoque incerta, propter inaequalitatem superficiei terrestri, item quia instans, quod centrum corporis tangit eam lineam, non facile est definibile, umbra vero meridiei, ut vulgo capitur, a puncto praeviente meridiem et altero succedente, est exactior et certior. Exactissimam vero rationem meridiani inveniendi illa tanquam non ad amussim tum physicam tum geometricam, sed crasso modo acceptam instituimus oculis aversis a meridie et conversis ad polum in suo loco, nempe in quatuor partes diviso circulo cuiuslibet stellae perpetuo apparentis, sublimi imoque punctis notatis, et perpendiculari linea super horizontis plano demissa.

CAPITULUM III.

I. Ubi figura constructa fuerit, in distinctis eius regionibus causae infirmitatis et sanitatis eo qui sequitur modo sunt investigandae; in ipsa siquidem figura perficiuntur septem circulationes ex motu circuli interni et minoris sub externo et maiori, procedendo ab uno domus cardine ad alium, nempe ab A ad E, ab E ad B, a B ad F etc., quae septem circulationes septem hebdomadae dies causant et a septem planetis causatae dicuntur.

II. "Prima Circulatio". - Prima circulatio fit ascendendo ab E circuli minoris ad domum ipsius A circuli maioris, et inde de B ad F, sic de B ad E, F ad B, C ad F, G ad C, D ad G, H ad D, A ad H.

Istaе circulationes subsequentes alibi a Lullio dicuntur sanas, alibi partim sanas partim infirmas, alibi autem infirmas constituere domos, circa quod est animadvertendum sanam iudicari regionem ex eo quia ex significatione litterarum duarum, nempe altera circuli maioris, altera circuli minoris, sequitur constitutio conformis regioni caeli, ut videlicet circa orientem sit aer et aerea constitutio, circa meridiem ignis et ignea constitutio, circa occidentem similiter terra, circa punctum mediae noctis aqua cum suis constitutionibus, et tunc motus naturalis est ordinatus utpote conformis ad normam universi secundum totum. Domus partim sana, partim vero non, sed ex maiori parte sana est, quando significatio litterae circuli inferioris secundum unam partem concurrit cum significatione circuli superioris, secundum aliam vero non; unde virtus una venit duplicata et confirmata et praedominans, altera vero propter hoc dominium remissa. Domus vero infirma magis quam do e contra, nempe secundum alteram qualitatem quae servit. Domus autem infirma ex toto est, ubi ambae qualitates litterae inferioris sunt contrariae qualitatibus litterae superioris qualitatis. Quam quidem doctrinam applicantes ad propositum dicimus circulum inferiorem significare constitutionem microcosmi, nempe corporis humani et individui subiecti, circulum vero superiorem significare constitutionem megacosmi seu circuli diurni; circulus diurnus nempe constitutionem quatuor elementorum, nempe in suo esse subiectivo simplici; circulus vero microcosmi constitutionem in elementato seu composito, quod supra dictum est in esse subiectivo secundo modo.

III. "De domibus primae circulationis et primo de quatuor primae regionis". - Domus AE, BF, CG et DH sunt sanae, et regio ex istis domibus sana est, quod indicant litterae in eis concordantes iuxta qualitates in alphabeto significatas. E enim, quod est humidum et calidum, concordat cum A, quod est aer; F, quod est calidum et siccum, concordat cum B, quod est ignis; G, frigidum et siccum, cum C, quod est terra; H, frigidum et humidum, cum D, quod est aqua.

IV. "De quatuor secundae regionis domibus". - Domus regionis secundae, quae sunt etiam quatuor, nempe BE, CF, DG, AH, sunt partim sanae partim infirmae; sanae quatenus litterae concordant, infirmae vero quatenus discordant.

V. "Regnum ignis". - In domo enim BE B et E concordant per caliditatem, quia tum B tum E sunt calida, et discordant per humiditatem et siccitatem; et quia plus valent duae caliditates per concordiam quam humiditas et siccitas per contrarietatem, ideo domus BE magis sana est quam infirma; et quia ignis est per se calidus, aer vero per accidens, consequens est ignem in huiusmodi loco dominari, aerem vero subiacere; et quia ignis, qui est dominus, est siccus (siccitas enim est cum caliditate, quae est qualitas ipsius), ideo siccitas in huiusmodi domo est domina, et humiditas ancilla.

VI. "Regnum terrae". - Domus quoque CF partim sana partim infirma est, sana propter duas siccitates concordantes, infirma propter caliditatem et frigiditatem discordantes. Itaque terra per siccitatem est regina; et quia frigiditas est qualitas reginae, ideo ipsa est domina, et caliditas in huiusmodi domo est ancilla.

VII. "Regnum aquae". - Domus DG partim sana partim infirma, sana propter duas frigiditates concurrentes, infirma propter humiditatem et siccitatem; unde aqua est regina, humiditas domina, siccitas ancilla.

VIII. "Regnum aeris". - Domus AH quoque partim sana est partim infirma, sana propter duas humiditates concordantes, infirma propter frigidi et calidi discordiam; et sic aer est rex, caliditas domina et frigiditas ancilla.

IX. Per hanc primam circulationem causatur prima sanitas in corpore humano, et sensus est actualis; et quia infirmitas est remissa, sanitas vero in hac regione intensior et fortior, ideo infirmitas est insensibilis actualiter, sensibilis vero potentialiter.

CAPUT IV.

I. "Regnum caliditatis". - Secundae circulationis domus sunt AB, EF, BC, FG, CD, GH, AD, quae fit in figura volvendo circulum minorem sub maiore et ponendo B sub A.

Domus AB partim sana est partim infirma, sana per duas caliditates, scilicet per B et A, et adhuc magis sana per B quia per se calida, quam per A quia per accidens calida; et quia siccitas ipsi B appropriata vincit A se ipsam ipsi communicando, nempe suam caliditatem propriam, ideo caliditas ibi est regina, siccitas domina, humiditas ancilla.

II. "Regnum siccitatis". - In domo EF F est dominus, E subditus, ubi sunt duae caliditates, una propria per F et alia propria per E; et quia proprium plus dicit quam appropriatum, ideo caliditas est regina, siccitas (quae est propria qualitas ignis) est domina, humiditas (quae est appropriati) est ancilla; et ita in ipsa domo domina et ancilla minus consentientes causant infirmitatem, caliditas vero ignis et caliditas aeris causant sanitatem per concordantiam quae est proprii cum appropriato.

III. "Regnum siccitatis". - In domo BC C est dominus, B subditus, et quia C causat siccitatem in B et B nihil causat in C, hinc siccitas est regina; et quia frigiditas causat se ipsam in C et C vincit B, frigiditas est domina et caliditas est ancilla, supposito tamen quod C sit in sua regione, quandoquidem in meridie B est regina.

IV. "Regnum siccitatis". - In domo FG G vincit F per duas siccitates, unam propriam et aliam appropriatam; unde sequitur siccitatem esse reginam, frigiditatem esse dominam et caliditatem ancillam.

V. "Regnum frigiditatis". - In domo CD D vincit ipsum C, quia D est frigidum per se et C per accidens; et ideo cum sint duae frigiditates, sequitur frigiditatis regnum, ubi humiditas domina et siccitas ancilla.

VI. "Regnum frigiditatis". - In domo GH H vincit G, quia H est per se frigidum, G vero per accidens; et ita H est dominus per duas frigiditates, humiditas domina et siccitas ancilla.

VII. "Regnum humiditatis". - In domo AD A est dominus per propriam humiditatem, D vero subditus per appropriatam; ideo humiditas est regina, caliditas est domina, frigiditas ancilla.

Notandum hic quod quatuor qualitates singulae duobus conveniunt elementis uni proprie, nempe cui convenit primo, alteri appropriate, cui convenit secundo et in gradu remisso. Ignis autem primo calidus, aer humidus primo, aqua primo frigida, terra primo sicca; ideo secundum huiusmodi (sunt reginae) qualitates regnant, secundum alias dominantur aut serviunt.

VIII. "Regnum humiditatis". - In domo HE humiditas eadem serie est regina, caliditas domina, frigiditas ancilla.

CAPUT V.

I. "Tertia circulatio". - Tertiae circulationis domus sunt AF, EC, BG, FD, CH, GA, DE, HB.

"Patria ipsius aeris". - In domo AF F est dominus, A subditus propter caliditatem quae convenit ipsi F per se et ipsi A per accidens, unde sequitur siccitatem esse dominam, quia convenit cum frigiditate quae est caliditas activa; ibi humiditas est ancilla eo quia convenit cum A, A tamen non est admodum subditus quia est in sua regione, F vero non est in sua regione, et ideo extenuatur eius dominium.

II. "Patria calidi". - In domo EC sunt aequaliter contraria, et secundum quod E est in sua regione et C in regione aliena, ideo E est dominus, C vero subditus.

III. "Patria ipsius ignis". - In domo BG B est dominus et G subditus, quia B est in sua domo et G peregrinus.

IV. "Patria calidi et sicci". - In domo DF est aequalitas contrarietatis per caliditatem et frigiditatem, humiditatem et siccitatem; veruntamen quia F est in sua regione, D vero in aliena, ideo F, est dominus, D subditus, frigiditas non est admodum domina, neque humiditas admodum ancilla.

V. "Terra patria". - In domo CH est C dominus et H subditus, quia C est per se ipsum siccum et in sua regione, et H est peregrinum, frigiditas est domina, humiditas ancilla.

VI. "Patria frigidi et sicci". - In domo AG aequaliter est contrarietas per humidum et siccum, calidum et frigidum, sed G dominatur quia est in sua regione, A vero peregrinatur; unde frigiditas non multum dominatur, neque caliditas ancillatur.

VII. "Patria calidi et humidi". - In domo DE E est dominus naturaliter, non autem per fortunam, quatenus videlicet est peregrinus; ibi E habet humiditatem propriam, D vero per accidens seu appropriatam.

VIII. In domo BH est aequaliter contrarietas per frigidum, calidum, humidum et siccum; sed quia H est in sua regione, B vero non, H dominatur, B servit, nec admodum humiditas dominatur, neque admodum siccitas ancillatur; et hoc ideo est, quia dominium suum non est satis efficax, cum sit duntaxat ex proprietate regionis.

CAP. VI.

"Quarta circulatio regionum et domorum aequalis contrarietatis". - Quartae circulationis domus iuxta suas regiones distinctae sunt AC, EG, BD, FH, CA, GE, BD, HF.

I. In domo AC est aequalis contrarietas per caliditatem, humiditatem, frigiditatem, siccitatem; sed quia C non est in sua regione, A dominatur, C servit, sed non multum, ratione proxime dicta.

II. In domo EG est aequalis contrarietas per calid., humid., frig. et sic., veruntamen quia E est in sua regione, G peregrinus, hic servit, ille dominatur, non tamen multum.

III. In domo BD est aequalis contrarietas per cal., humid., frig. et sic., sed quia B est in sua regione, dominatur, D vero peregrinus servit; siccitas est domina, humiditas ancilla.

IV. In domo FH est aequalis contrarietas per cal. et frig., humid. et sic., sed quia F est in sua regione, H vero est peregrinum, ideo F dominatur, H vero servit.

V. In domo CA est aequalis contrarietas per cal., frig., hum. et sic., sed quia C est in sua regione, A vero non, quia est stella errans (peregrina), C est dominus, A servus, sed non multum.

VI. In domo GE est aequalis contrarietas per cal., frig., hum. et sic., sed quia G est effectus octavae sphaerae et E Iovis (hoc est G est fixum et ut in proprio loco, E vero erroneum et aliena in patria), ideo G dominatur, E servit, sed non admodum.

VII. In domo BD est aequalitas contrarietatis per cal., frig., humid. et sic., et per D tendit ad naturam ***tis, est D dominus, B vero servus, ratione nobilitatis regionis; dominus tamen et servus non sunt admodum contrarii propter aequalitatem supra dictae contrarietatis.

VIII. In domo HF est aequalis contrarietas per cal., frig., hum. et sic., sed quia H est de natura ***i (hoc est fixe humidi et frigidi) et F ***tis (hoc est mobiliter et vage calidum et siccum), ideo H est dominus et F servus, ratione nobilitatis regionis (seu mobilitatis in regione), sed servitus non est magna, quia est per patriae privilegium tantum.

CAP. VII.

"Quinta circulatio regionum et domorum partim aequalis et partim inaequalis contrarietatis". - Domus quintae circulationis sunt AG, ED, BH, FA, CE, GB, DF, HC.

I. In domo AG est aequalis contrarietas per humid., sic., calid. et frigid., sed quia A est in sua regione nobilior quam G, ideo A est dominus, G servus, non tamen multum.

II. In domo ED E est dominus per suam humiditatem, D vero servus per appropriatam; caliditas est domina, frigiditas ancilla, ut in tertia circulatione dictum est.

III. In domo BH est aequalis contrar. per cal., humid., frig. et sic., ut in tertia circulatione est ostensum.

IV. In domo FA F vincit A, ut in tertia circulatione. In domo CE est aequalis contrarietas, ut dictum est, et C ratione altioris regionis est dominus, E servus. In domo GB G vincit B, ut in tertia dictum est. In domo DF est aequalis contrarietas, ut dictum est, sed hic ratione altioris regionis D est dominus. In domo HC C vincit, ut in tertia dictum est.

CAPUT VIII.

"Sexta circulatio". - Sextae circulationis domus sunt AD, EH, BA, FE, CB, GF, DC, HG.

In prima domo AD A vincit D, ut dictum est in secunda circulatione. In domo EH E vincit H, ut in secunda circulatione dictum. In domo BA B vincit A, ut in secunda circulatione. In domo FE F vincit E, ut in secunda circulatione. In domo CB C vincit B, ut ibidem. In domo GF G vincit F, ut dictum ibidem. In domo DC D vincit C, ut ibidem. In domo HG H vincit G, ut in secunda circulatione dictum.

CAPUT IX.

"Septima circulatio". - Septimae circulationis domus sunt AH, EA, BE, FB, CF, GC, DG, HD.

In prima domo AH A vincit H, ut in prima circulatione dictum est. In domo EA est aequalitas, ut in prima circulatione dictum. In domo BE B vincit E, ut dictum ibidem. In domo FB est aequalitas, ut ibi dictum. In domo CF C vincit F, ut ibi dictum. In domo GC est aequalitas, ut ibidem. In domo DG D vincit G, ut ibi dictum. In domo HD est aequalitas, ut ibidem dictum est.

*Circa istiusmodi revolutiones animadvertendum est circulum medium, quamvis a Lullio fuerit designatum mobile, ut in exemplaribus reperimus, tamen secundum actum est immobilis; maneat igitur parvo duntaxat circulo (sicut etiam in ipsa praxi est perspicuum) circumvoluto. Verum ne dubium sit secundum quam dispositionem figi debeat, respiciendum est ad partes circuli diurni, quae sicut in superioribus ostensum est, aliae referunt aerem, ut partes circa orientem, quae sunt vernaes; aliae ignem, ut partes quae sunt circa meridiem, quae sunt aestivales; aliae terram, ut partes circa occidentem, autumnales; aliae aquam, ut partes circa punctum mediae noctis, quae sunt hiemales. Itaque sic disponendae sunt partes istius secundi circuli, ut signa aerea, quae sunt *** ***, aequa parte sint ante punctum orientis, aequa vero post punctum eiusdem, sicut praeeptum aerem sanguinemque dominari tribus horis ante ortum ***lis, tribus post ortum. Similiter de tribus signis aliis sequentibus aestivis est faciendum, ut XVus punctus *** sit finis designatarum trium horarum ante meridiem, et XVIus gradus sit principium trium reliquarum post meridiem usque ad finem ***, siquidem singulis horis debentur 15 minuta temporis. Ita nostro ordine distribuendae sunt partes aliae terrestrium et aquatilium signorum referentium constitutionem autumnis et hiemis; sed illud iuxta nostram doctrinam est retinendum, quod horae istae non sunt aequales, sed sunt in duplici aequalitatis ordine, ubi videlicet aequaliter arcus diei divisus fuerit in se ipso secundum partes minores, arcus vero noctis aequaliter quoque divisus secundum partes maiores, extra tempus aequinoctiale, ubi nox diem superat, e contra vero extra tempus aequinoctiale, ubi dies noctem superat, nempe ad tropicum *** vergente ***e. Itaque non caeco et logico, sed claro, evidenti et physico ordine progrediendum, et hanc artem Lullii promovemus quo tendit, a quo non modicum habemus et recognoscimus, si universalia principia nacti sumus, quae consistunt in enumerata combinatione, quae sequitur ex diverso ordine quatuor regionum iuxta octo domos sub duodecim signis multiplicatas in septemplexi revolutione, quae dominium septem planetarum seu regum septem dierum suo ordine insinuant, quam sane viam inveniendi et iudicandi, etiamsi secundum ipsam neminem hactenus potuisse proficere facile credamus, quamque etiam ne Lullius quidem ipse ad praxin revocarit, siquidem sine distinctionibus a nobis allatis non esset facile, lucem tamen ipsam veluti a longe ita indicavit, ut compar erat in principiis universalibus et communibus, quae sunt proxima principiis universalissimis et communissimis suae "Artis inventivae" seu "combinatoriae" seu "magnae" seu "brevis" seu alio quovis nomine intitulatae; quibus deinceps praebere maiorem limitationem et applicationem operi proximam seu propinquorem saltem, iuxta tantum momenti non omnibus datum fuit neque pluribus neque alteri*

quem viderim, ideoque non est mirum si tantus thesaurus ad hoc usque tempus brutorum pedibus conculcatus et foedatus extiterit. Proinde illud etiam in memoriam est revocandum, quod ad iudicium et cognitionem propriam infirmitatis et sanitatis iuxta metas temporis, qualitatis et quantitatis non sumitur totaliter ex istis, sed tantum secundum eas rationes quae consistunt in principiis et qualitatibus activis et passivis, penes eas rationes quae constant in elementis subiective in genere et subiective in particulari, nec deest ratio qua maxime referant "rationem" ipsam "obiectivam" quam Lullius appellat. Itaque constat evidentissime nos hanc artem ita perfecisse, ut non minor pars inventionis relicta fuerit quam praemissa, licet sane plus et valde plus primo indicatori sit tribuendum. Adde igitur quae nos in ultimo tractatu "De magia" praecepimus, erige inquam iuxta canones caeli et regulas quaestionum astronomicarum nativitatem morbi, nativitatem medicinae et revolutiones eorundem maiores quae sunt de hebdomada in hebdomadam, et minores quae sunt de die in diem naturalem, et minimas quae sunt de planeta in planetam, et observa iuxta canones vulgatos, aspectus, sidus ad signa zodiaci et ea quae sunt circum circa in eorum latitudine ad utrumque polum, ductis sex illis circulis distinctioribus, tunc exactissime poteris iudicare et sine errore de singulis usque ad minima perpendere, quandoquidem et ex ipso rerum eventu nativitas an recte fuerit constituta poterit iudicari et corrigi et reparari, et ex praevaricatione ipsius subiecti medicabilis iuxta formas suae alterationis exacte poteris distinguere de partibus, quantitate et qualitate humorum, temperamentorum, ut auferantur, ut diminuuntur, intenduntur et remittuntur, ut possunt tendere ad corruptionem seu exitium, vel reparari seu instaurari. Principiis vero universalibus sufficiebat Lullio ita communia veluti crasso modo respicere ad differentias regionum, qualitatum in regionibus, mobilium et stabilium, consistentium in propria vel in aliena domo; unde talis qualis sequitur ratio dominii et servitutis, exaltationis et depravationis. Verum autem ad pauca respicientibus evenit non de multis et propriis posse iudicare; sufficit ergo illi viam monstrasse, nobis verum eam stravisse, distinxisse, expurgasse. Quod vero ultimo loco requiritur circa definitionem singulorum in speciali, in institutione astronomica nisi nobis datum fuerit expendere, ex ea quae a probatissimis seu probatoribus edita est requiratur. Demum tamen singularibus hanc doctrinam applicare practicantium erit. Quod vero ad complementum artis attinet, sufficet praesenti nostrae Lullianae institutioni colligere proprietates et virtutes domorum, aspectuum, planetarum, signorum, imaginum, mansionum lunae et diversorum synodorum, quibus solent concurrere simul variae virtutes, quae omnia nos aptissime et luculenter, si tempus dabitur, adducemus sub specie imaginum minori quam centenario numero contentarum, iuxta canones in "Triginta sigillis" explicatos.

DE FEBRIBUS.

Postquam perfecimus tractatum de regionibus sanitatis et aegritudinis, in quarum latitudine omnis sanitas et infirmitas constituitur; corpora enim caelestia seu universalia naturae, ultra ipsas et extra, sanitatem et infirmitatem non inducunt; quocirca si infirmus est curandus, infra eas curabitur. Proinde horae diurni circuli motum nullum extra istas admittunt. Et quemadmodum corpus diaphanon pro diversorum colorum obiectione diversimode coloratur, speculum idem diversis figuris rectis et obliquis informatur, aer similiter a luce et tenebris idem actuatur; sic praedictae eadem regiones iuxta diversas corporum externorum influentias diversimode disponuntur, et dispositionem corporis humani indicant, designant et definiunt. Ideo medicus eas tanquam speculum coram oculis habere debet, et iuxta earum iudicium morborum causas, principia et elementa investigare.

Quatuor generaliter febris species adducuntur, secundum quod in homine quatuor sunt qualitates, nempe continua, quotidiana, tertiana, quartana. Quaelibet ipsarum suam habet regionem, sicut tertiana tractatur per domum BF, continua per domum AE, quotidiana per domum DH, quartana per domum CG. Et dicimus possibile esse febrim continuam et acutam esse de domo BF.

De tertiana.

Tertianae regio tendit de BF usque ad AE et CG, et habet unum triangulum, cuius duae lineae concordant et una contrariatur; concordant enim de B usque ad A per caliditatem, et de B usque ad C per siccitatem, et de A usque ad C per contrarietatem. Et in isto triangulo B est dominus et causat tertianam, si B nimis influat caliditatem in A et minus recipiat siccitatem ab ipso C, quoniam linea A in C non potest ferre illam nimiam intemperiem, et mutata est secundum substantiam, et alterata in infirmitatem et corruptionem. Itaque B causa est tertianae. Et dicitur tertiana, quia in una die est intensa infirmitas, in sequenti vero est extensa seu remissior. Et si B abundat nimis in A per caliditatem, tertiana intensa habet vim a caliditate, et extensa seu remissa a siccitate.

Sed si multiplicatur tertiana per domum BF, sequitur duplex tertiana; tanta enim potest esse multiplicatio, ut domus BF habeat dominium super omnes alias domos et regiones; nam tertia die mutatur in CG, et quinta die in domum BF revertitur; et ideo in quinta die patientem fortius molestat quam in tertia, et in nona quam in septima, et [in] decimatertia quam in undecima, et sic de aliis; et in tantum multiplicatur tertiana per domum BF, quod duplex tertiana in continuam alteratur.

Si tertiana prima die est sensibilis in domo BF, malum signum est, quia minus fortis B contra D et C quam H.

Itaque per ea quae diximus de tertiana infertur doctrina de omnium aliarum regionum febribus.

Ipsae enim eodem ordine iuxta suos numeros si procedant, augeantur, roborentur, tendunt in augmentum versus subiecti corruptionem; e contra vero, si aliter.

Quamvis autem ex dictis de progressu febris tertianae potest de caeteris ferri iudicium, de reliquis tamen aliquid suo ordine dicemus.

Sicut in febre quotidiana, quae est in domo DH, omnino ex opposito ad ipsam domum BF, et quae habet triangulum adversum DAC duas lineas concordantes, nempe DA per humiditatem et DC per frigiditatem, et unam contrariam CA, ut dictum est, quia CG et AE sunt contrariae; ita de aliis.

De febre continua lenta et acutissima.

Differt continua febris et lenta ab acutissima, quia haec triumphat in omnibus regionibus et aequalis apparet in illis naturalem operationem inculcando, continua vero lenta in quibusdam regionibus maior est, in quibusdam vero minor; acutissima sua fortitudine frequenter naturam molestat et vincit ubique, ita ut veluti animae dominium impediatur, ut

neque corpus tanquam proprium instrumentum exagitare queat. Inde fit ut et patiens a tali febre indistincte loquatur. Propterea quando quis patiens tertianam vel quotidianam temere loquitur et absque causa, signum est transmutationis tertianae vel quotidianae in continuam; videtur enim natura succumbere morbo.

De quotidiana febris.

Quotidiana febris tractatur per domum DH, quotidie patientem invadit, differens a duplici tertiana. Nam ipsa quotidiana causatur a phlegmate, a quo non potest causari duplex tertiana; item quia ipsa quotidiana fortius dissolvit materiam et propter perseverantem continuationem naturae magis contrariatur (quandoquidem cum non intermittat agonem inter naturam et morbum, instaurandarum virium seu naturalium virtutum facultatem eadem continua enervat et tandem supprimit, nisi aliquid favorabile accedat). Unde per pulsum, urinam et diversitatem diei et noctis, quae in quatuor partes, ut supra dictum est, dividuntur, videri potest quomodo per singulas et omnes praedictas regiones atque domos discurrat.

De febre quartana.

Febris quartana tractatur per domum CG, cuius quidem et aliarum febrium ut perfectam habeamus cognitionem et contemplationem, mittit nos Lullius ad secundam figuram "Artis generalis", nempe trium triangulorum, ut scilicet consideremus eius principium, medium et finem, hoc est a qua domo seu regione exordium sumat, ubi vel per quam ascendat, ubi desinat, per secundum triangulum; *** maioritatis, aequalitatis et minoritatis, in qua domo seu regione intendatur, roboretur seu maiorem habeat vim, in qua mediocrem seu temperate habeat, in qua diminuta consistat; item per alium triangulum viridem, qui primus est in ordine, considerando differentiam, concordantiam et contrarietatem, hoc est in quibus domibus seu regionibus differenter habeat, in quibus similiter, in quibus contrarie, ubi quoque easdem vires resumat, sub quibus terminis revertatur, quibus etiam temporibus an praeveniat an subsequatur horas praecedentis revolutionis sui diei, et alia quae ex diversis iudiciis et coniecturis, quas indicant tum simplices trianguli termini, sicut modo explicavimus, vel compositi, sicut multis modis complicare possumus, nempe considerando concordantiam principii unius cum principio alterius termini seu diaetae, vel principium cum medio vel principium cum fine, item principium differentiae, principium convenientiae, principium contrarietatis, et ita iuxta diversas inquisitiones et iudicia aliter atque aliter iuxta "Artem generalem" indagando.

Cuius triangulus CDB habens duas lineas ex parte concordantes et aliam omnino discordem, nempe DB. Triangulus virens Lullii est Ius: differentia, concordantia, contrarietas, vel ABC; triangulus rubeus Ius: principium, medium, finis; triangulus croceus: maioritas, minoritas, aequalitas. Nota subinde, secundum hanc artem quatuor terminos esse praecipuos seu puncta praecipua, tum in revolutione diurna in mundo maiori, tum in revolutione elementorum seu qualitatatum in mundo minori, sicut quatuor sunt elementa et quatuor sunt trianguli ad eiusdem febris species pertinentes, quae significantur per ABCD et per EFGH. Similiter in febribus sunt quatuor puncta: principium accessus, fervor, principium recessus et exinanitio; et considerandus est quomodo hic ordo internus currit concordando vel discordando cum ordine externo, unde rationem praesagiendi et curandi accipias.

Dicit ergo Lullius principia et causas cuiuslibet morbi investigare per angulum principii, quod specialiter facit de gradibus elementorum. Nam si gradus quartus, qui agit per appetitum, corrumpitur et tollitur a febre, alii gradus subordinati ipsi quarto et ad unum finem tendentes non consistent, quodlibet elementorum finem sibi convenientem appetit et unum non per alterum regitur neque ordinatur; singula enim habent naturam propriam ab aliis distinctam vel alteri contrariam; idcirco ubi una forma est destructa, sequitur inordinatio informis aliorum elementorum, quae, ut ostendimus in libro "De generatione", simul coordinantur et concatenantur et uniuntur, ut circulus quidam possit esse inter illa. Migrat enim terra in aquam, aqua in aerem, aer in ignem; ut terra, quae est frigida et sicca uniatur aeri, qui est calidus et humidus, per aquam, quae pro frigiditate concordat cum terra et pro humiditate concordat cum aere. Similiter et aqua per aerem migrat in ignem; aer enim mediat, ut nectat utrumque, concordans cum aqua in humiditate et cum igne in caliditate. Ad hanc harmoniam et connexionem elementorum dissolvendam seu tollendam sufficit ablatio seu destructio unius primae qualitatis, quandoquidem cum illa sit uni elemento propria, per reliqua elementa non instauratur, quandoquidem uni eorum non est unquam appropriata, nisi consistat et regnet illud cuius est proprium. Ergo elementa absque aliqua ordinatione miscebuntur, cuius mixtionis et inordinationis causa est destructio quarti gradus qui sub se alios gradus tenebat, et ita finis istius fert secum illorum finem.

"Quarti gradus". Sicut quartus gradus ipsius frigiditatis est D seu H, tertius gradus est C seu G, et inter ipsum et quartum mediat GD; secundus gradus est AE, et inter ipsum et quartum mediat HA; primus gradus est B seu F, quia calor ipsius B non est omnino intensus seu infinitus, sed finitus, est per participationem contrarii; et ideo dicitur in eo consistere primus gradus contrarii. Ita iudicandum est supra quarto gradu, quod est A, quod est B, ergo est C. Itaque intelligitur quomodo quarto ablato gradu reliqui gradus auferuntur, quia si frigiditas non erit in media nocte, nunquam amplius erit.

Cum vero CG (frig. et sic.) causent mortem et AE (cal. et hu.) vitam, mors et febris simul convenient et C G consistant in praedominio melancholiae; consistit enim in occidente in domo terrae; et febris pertinens ad hanc domum est periculosior omnibus aliis. Talis est febris quartana, quae de quarto in diem quartum patientem invadit.

[In domo CG gradus quartus simplex naturalis ipsius C disordinatur propter superfluentiam trium punctorum ipsius C et trium ipsius D, quae quidem puncta tria materiae ipsa CD subiecta miscentur, quae superfluentia in sex punctis praedictis comprehendi non potest, et ideo destruit duo puncta ex G et unum ex D, propter destructionem quorum GD, [quae] ex operatione naturali privantur, materia ipsorum corrumpitur, propter quam corruptionem omnes gradus quarti disiunguntur et appetunt aliam formam esse in materia, propter quam dissolutionem et divisionem corrumpuntur, ideoque in die illa generatur et formatur febris quartana.]

Quartanae febris (sicut et aliarum febrium) natura et ratio quaerenda est ex Hippocrate et principibus medicis, et ad hanc rotam subinde referenda, considerando ea quae supra dicta sunt, et quomodo in diversis regionibus et domibus varietur sumendo vires et perdendo, ubi natura vincit supra morbum seu actu seu morbus supra naturam, et quo ordine natura acquirat contra suum numerum et ad victoriam procedat vel ad perdicionem. Ubi natura vincit supra morbum et perfecte morbi materiam dissolverit, non redibit in quartum diem, et completa est victoria; si dominantur e contra vires morbi propter attenuationem crassioris illius materiae, signa ex istis effectibus capientur; nam ubi materia febris quartanae est crassior, ipsa febris tardius revertitur in quarta die, siquidem natura minus habet spacii et temporis in regionibus CB et AD.

Quemadmodum hebdomada in septem diebus peragit cursum suum, ita quartana in quatuor domibus peragit cursum suum, quae continent melancholiam; unde sicut prima dies et octava sunt principia hebdomadae, ita C et D sunt principia quartanae, et sic erit prima dies, sicut fuit ante octavam; ita C ante D ad incipiendum quartanam existit, quia C est in gradu quarto, D in tertio.

Quia est in ipsa domo melancholiae occidentis D in tertio gradu qui est proximus quarto, qui plus concordat cum frigiditate D quam cum siccitate B, quia in hoc triangulo frigiditas est regina, siccitas domina, humiditas ancilla; ideo quartus gradus in C, tertius in D, secundus in B, primus in A sic progressum signant rotae aspectuum quadratorum in figura.

Cum igitur hoc ita sit, hinc haberi potest cognitio quod quartana incipit a camera CD et usque ad quartam diem vadit ad cameram AD et in septima die mutatur in cameram BD, in decima in cameram CB et in decimatertia domum revertitur in CD, et in illa die est fortior quam in praecedentibus, quia ista domus est composita ex CD, ex quibus febris ista causatur. Et ex praedictis cognosci potest qualiter morbus et natura in uno puncto et in una die concurrunt, obviant et repugnant. Unde cognosci potest dies crisis laudabilis sive illaudabilis; nam sicut morbus in diebus in quibus est fortior seu domibus, et in quibus natura est fortior, maiorem habet efficaciam vel minorem; facile enim iudicatur, si vigor morbi remittitur vel intenditur contra naturam. Item quando natura suam vim totam contra morbum non ponit, signum est quod naturae totam vim vincere non potest morbus, quia natura totum vigorem in actu non extendit, quem habet in potentia. Ideo natura et morbus tandiu discurrunt per istas regiones et domos, quousque contingat ut eorum alterum omnes vires in actum expromat, quibus nihil amplius maneat in potentia. Ideo medicus curando discurrere debet per istas domos figurae et per artis huius triangulos, et toto studio naturae succurrere, ne omnes vires, quas illa habet in potentia, reducantur in actum antequam illae, quas morbus habet in potentia, sed adaequando vires naturae actuales viribus actualibus morbi semper faciat remanere aliquid potentialitatis in ea; vires enim potentiales sunt radix et fundamentum actualium.

De febre quartana duplici.

Quartana duplex incipit in camera CD et mutatur in cameram BD et ex BD revertitur [ad] CD, et ideo est peior in CD quam in BD. Unde intelligi potest qualiter morbus habet [actus] maiores vires in actu et in potentia in CD quam in BD, et natura maiores vires in actu in BC et maiores [in] potentia in BD; nam quantum morbus maiores vires de potentia in actum contra naturam deducit, tantum natura conatur maiores vires de potentia in actum deducere, conservando vires in actualitate sua.

Veruntamen quia febris est duplex, ideo natura a morbo tam saepe vexatur, quia propter longam continuationem subiectum eius corrumpitur et istum ordinem contra morbum servare non potest.

Illud autem, propter quod quartana simplex differt a duplici, est quia media sunt plus mixta et parata in quartana duplici quam in simplici, quando ex quibusdam humoribus ad alios humores fit transitio; et quia naturae non concedunt tantum spacii et quietis, quanto vires suas et morbos reparare ***, ideo febris duplex est maior et molestior simplici, et quanto est maior, tanto natura maiores vires in actu et minores habet in potentia. Unde plus est parata natura in duplici quam in simplici, ut a morbo devincatur; natura enim conservat medium, propter quod C B similiter conveniunt, et idem facit de medio ipsorum A D et de mediis C D.

Morbus non facit totum contrarium illius quod facit natura. Unde in destructione subiecti qualitatibus multiplicatur morbus, et ideo in duplici febre humores plus miscentur et dividuntur quam in simplici: miscentur plus, ut possint esse melius contrarii; dividuntur plus, quatenus materia ipsorum magis corrumpitur et minus obtemperat propriae formae.

DE URINIS.

Ad maiorem febrium et morborum evidentiam contemplatur medicus urinam, cuius sicut quatuor sunt elementa, ita quatuor sunt colores; et sicut ex quatuor elementis diversimode graduatis et concurrentibus diversae proveniunt complexionibus rerum, ita sub potentia quatuor colorum principalium colores omnes alii continentur, quorum differentiae iudicantur ex praedominio unius vel alterius, prout ad certos colores datur accessio maior et minor per maiorem et minorem unius vel alterius elementi participationem.

Differentiae colorum omnes causantur ex una prima, quae est inter album et nigrum, obscurum et clarum, lucis et tenebrarum.

Praecipuae differentiae et cardinales: lucidum, obscurum; album, nigrum; spissum, rarum; tenue, crassum.

Subinde accedunt differentiae iuxta perspicuitatem seu claritatem atque subtilitatem ex una parte, ex alia vero obscuritatis, crassitiei et confusionis. Itaque multae sunt speciales colorum urinae differentiae, sicut etiam humorum. Ad quarum specificationem et magis propriam considerationem qui accesserit, distinctius iudicabit et operabitur. Porro quoniam ad particularia descensus patet per universalialia, idcirco de quatuor primis urinarum differentiis dicendum est, quae in quatuor domibus seu regionibus inveniuntur.

Proprius color ipsius A est diaphanitas, ut patet in aere illuminato, qui cum luce per se praeter albedinem nihil repraesentat.

Advertendum diaphanon non esse colorem, sed corporis translucidam materiam (idem enim est diaphanon et transparentes), quae sane convenit tum aquae tum aeri tum crystallo tum his omnibus corporibus quae interiecta speciem ultra positam non intercipiunt, quominus a visu percipiatur; a Lullio tamen communius capitur, ut diaphanon significet confuse et indistincte album. Neque id temere, quia sicut albedo est receptaculum omnium aliorum colorum, ita diaphanon.

Color ipsius B est lux, et ratio est quia luce illuminat aerem; quod facere non posset, nisi esset ei proprius color. Color vero est nigredo, ut patet in umbra; propter absentiam enim lucis aer recipit colorem, nempe propter terrestrium vaporum praesentiam.

Lucem appellat colorem iuxta communiorem coloris acceptionem, ut est subiectum adaequatum potentiae visivae, sicut sapor est subiectum adaequatum gustus. Colorem item appellat nigredinem; visibile enim, in quo non licet aliquid umbrae inspicere, lux est pura, quae non color, sed colorum indicatorium proprie est.

Color vero D est albedo, et patet per liliū et nivem, hoc est per aquam inspissatam, concretam in composito in quo dominatur, perfecto vel imperfecto. Color autem in compositis habet gradus iuxta gradationem qualitatum, quam ostendit figura medicinae, discurrendo videlicet et circumeundo patet primo per primam circulationem; nam domus AE [est sana,] sanam causat urinam, ut legitur in eius colore; ita enim color urinae suam regionem et causam repraesentat, sicut omnis effectus suam causam et locum. Est enim color eius lucidus et aureus per colorem ignis et aeris, in quibus neque aquae colores neque terrae apparent, ratione distantiae quam habet domus AE a domo CG sibi opposita.

Sed si per infirmitatem alterata est illa domus ex praedominio sanguinis, cognoscetur in colore sanguineo. Urina enim est rubra et spissa in substantia, et quia A est contra C, non potest C esse subiectum repraesentativum splendoris ipsius B, nec B potest manifestare nigredinem ipsius C; ideo in rubedine demonstratur A in colore et in materia, B vero demonstratur tantum in materia. Unde, si id bene percipiatur, invenietur A habere B sub se, quatenus in urina [A] per colorem et materiam demonstratur, B vero demonstratur solum per materiam *** ex dominio ab ipso B causata, manifestatur B in materia et virtute, D vero demonstratur solum in materia, quae est spissa et est subiectum ipsi A. Ideo talis urina est rubra et spissa. Ex quo intelligitur qualiter elementa diversificantur tum materia tum virtute. Urina quanto magis rubra est et spissa, plus continet de materia cuiuslibet elementi. Veruntamen A et B sunt ibi in maiori virtute quam C et D, et infirmus egerens tale m urinam curari debet cum materiae subtilitate et multiplicatione virtutis C et D. In privatione enim virtutis C et D destruitur virtus, in destructione virtutis corrumpitur materia; et materia quanto magis est spissa, tanto amplius per eam cordis motio impeditur et virtus operativa ipsius AE. Ideo per phlebotomiam debet minui materia, ne cesset motus per quem A et B operantur, qua virtute maneat virtus operativa ipsorum CD.

Non turberis in hoc quod interdum regionem accipimus pro domo et domum pro regione, item aliquando ponitur A pro E, B pro F, C pro G, D pro H; non enim in hoc proposito facimus differentias inter qualitates proprias et subiecta propria seu elementa.

Ad propositum redeunt dicimus domum BE significare urinam lucidam auream in parte intensam et umbrosam, ratione terrae infundentis in B siccitatem suam, cum qua ignis colorat diaphaneitatem urinae infirmi, quia diaphanitas est ancilla, nigredo domina, luciditas regina.

Si vides urinam lucidam auream, noscas eam pertinere ad domum BE et esse de natura ignis et aeris.

In domo BF est urina infirma propter abundantiam siccitatis et caliditatis, et luciditas est multum intensa eo quia diaphanitas recipit umbram terrae pro nigredine, domus tamen sana est per regionem quoad se; sed si per nimiam choleram erit alterata, urina sana facit colorem clarum, sicut si cum albo misceret croceum colorem.

In domo CF est infirmitas, ut dictum est in prima circulatione; et sicut domus est infirma, ita etiam urina apparet, quia aqua vincit terram sua frigiditate et terra vincit ignem sua siccitate; sed per accidens ratione infirmitatis sequitur alteratio in contrarium per nimiam abundantiam quam habet in ipsa domo, expellendo cum caliditate frigiditatem et cum siccitate humiditatem; et sic urina remanet non multum clara nec aurea, sed contra albedinem nigra et extra diaphanitatem spissa.

In domo CG est urina nigra propter terram, sed per albedinem clara; sed quia terra est regina, nigredo contra albedinem repugnat tanquam contrarium. Sed si haec albedo habet magnam concordantiam cum diaphanitate, regnat brunus color in ipsa domo, nempe compositus ex albedine et nigredine.

Per diaphanitatem intellige subtilitatem seu raritatem et claritatem quae opponitur crassitie, densitati, viscositati etc.

In domo DG urina est alba per aquam, nigra per terram; unde sequitur color brunus admodum intensus, Sed quia diaphanitas concordat cum albedine et luce, ideo albedo vincit nigredinem, cum ipsis tamen non omnimode, quandoquidem nigredo cum luciditate concordat per siccitatem.

In domo DH alba est et clara urina per aquam et aerem; sed si per infirmitatem est alterata, abundat nigredo contra albedinem cum luciditate et siccitate contra humiditatem inalbandi diaphanitatem.

In domo AH A regnat per humiditatem et H patitur per frigiditatem; et quia A agit in H et non econtra, alteratur domus per infirmitatem. Colores CF intrant domum colorando, unde urina est confusa, utpote quae ex contrariis coalescit; et contraria cognoscuntur per colores bonos interiectos malis, et omnino per varietatem consistentiae et formam heterogeneam.

De urinis in speciali.

Sicut diximus de urinis per primam circulationem, ita dici potest per alias suo modo; ad maiorem tamen earum evidentiam ulterius de ipsis in speciali dicendum est.

Dictum est supra de urina significante dominium sanguinis: nunc videndum est de urina significante dominium cholerae. Nam sicut per tactum pulsus demonstrantur et cognoscuntur duo humores per duas diversas percussiones quas facit pulsus in digitis, ita in febre tertia simpliciter ignis et terra suos colores demonstrant in urina. Nam in eo quod urina est clara et rubra, demonstratur ignem habere magnam claritatem, quae sensibilis est in nigredine terrae, sicut patet in eo qui extrahitur a lapide, qui non est sensibilis nisi in tenebris. Melius igitur in obscuro ignis demonstrat suam claritatem quam alibi; unde revelatur secretum coloris ignis cum terra, quia claritas eius cum nigredine terrae illustrior est.

Color autem rubeus in urina apparens demonstrat sanguinem, qui convenit cum aere; aer enim in colore sanguinis demonstratur. Aqua vero demonstratur in materie, sicut contingit in vino, in quo multa est aqua, propter quam multitudinem color vini ad colorem album declinat. Et sicut quatuor elementa in suis operationibus demonstrantur, sic etiam in urina operationes eorum per colores praedictos. Quanto autem color rubeus maior est in urina, tanto in ea est minor claritas. Cuius ratio est, quia ipsius subiectum fortius impletur materia ipsius C; ideo ignis non habet in quo tam fortiter suam claritatem manifestet, nec terra nigredinem manifestat nisi in claritate ignea. Ideoque in urina spissa et rubra significatur magis corrupta materia, quam in urina rubra simplici et clara; de ipsis enim quatuor elementis demonstratio habetur per eorum opera, quod manifestatur per triangulum viridem, nempe primum, in quo

diversificantur, concordantur et contrariantur eorum operationes. Ita in urina demonstratur per colorem significatio phlegmatis dominantis.

Ubi vero in urina causabitur color ex praedominio ipsius DA, latebit color ipsius BC, itaque erit alba et spissa cum aliqua rubedinis parte, in similitudinem loturae carnis crudae; si vero sit alba et spissa absque participatione coloris alterius, demonstratur tunc dominium ipsius D non esse mediocre sed multum; si vero sit alba et spissa tendens ad nigredinem, tunc D cum C concurrat in materia et convenit, differt autem seu disconvenit ab A in virtute, et quanto fortius disconveniat, manifestat illud quod per suam actionem sequitur melius et efficacius, quam illud quod per suam passionem.

Per colorem vero compositum ex multa albedine et pauca rubedine, et per colorem compositum ex multa albedine et nigredine pauca, cognosci potest D, quod se habet cum A contra B, quia AC convenit cum B, propter quam convenientiam D est contra C, quando ostendit rubedinem, et contra A, quando ostendit nigredinem.

Ex istis colligi potest quemadmodum per CA potest aliquid existere cum D, causando in urina rubedinem sine albedine aut claritatem et citrinitatem sine nigredine, et qualiter etiam cura fieri debet per simile et per contrarium; per simile enim [in] quantum B convenit cum CA et CA cum D, per contrarium autem in quantum B per medium potest obstare ipsi D concordando se cum CA, ut per concordantiam ipsorum D A C possit destruere.

De urina significante dominium melancholiae.

Urina melancholiae significans dominium est alba et clara, alba propter D, clara vero est quia aqua continetur per terram, quae est ei siccum vas, ut A in aqua mortificat. Sic potest intelligi qualiter aqua continet terram contra A; sicut enim sol illuminando aerem diem format, ideo concordantibus CD in materia nox formatur, quae colore est nigra, crassitiam habens seu spissitudinem, quae nigredo ita propter multitudinem materiae terrestri et aquae, quemadmodum cholera manifestatur propter multitudinem splendoris ignei. Unde si hoc perceperit medicus et recte velit infirmum curare, debet virtutem BA implere, ut possit intrare in materiam ipsorum CD.

Quia iuvanda semper est natura in potentia, non in actu.

Multoties vero contingit quod in urina propter aliqua accidentia veritas aegritudinis non demonstratur; tangitur enim aliquando vel per certorum ciborum et potuum qualitatem vel per alia plura, quae possunt alterationem facere in ipsis meatibus vel in ipsa materia; ideo cum ea consulendus est pulsus, color faciei et oculi infirmi, color item totius corporis, et ad alia signa quae possunt subtiliter perscrutari.

[Praecipuum autem signum domini et affectus interni est appetitus.]

DE PULSIBUS.

Species pulsuum in generali sunt potissimum quatuor ad demonstrandum operationem quatuor elementorum. Operatio incipit in corde, quod quatuor ipsa elementa mittit per omnes partes corporis, dando maxime ipsis partibus B, ut fortificet in ipsis colorem naturalem, et servando et retinendo sibi D, ne maxima abundantia ipsius A ibi existentis ipsum cor possit destruere.

De pulsu significante dominium cholerae.

Quando BC dominatur in corpore aliquo, pulsus ipsius facit in omnibus quatuor digitis tangentibus ipsum duos ictus, [hoc est] et illud ideo quia in compositione cholerae existunt a praedominio ipsa BC, quorum quodlibet facit ictum unum, unus vero ictus praecedat alterum et est maior altero, et unus non percutit in loco quo percutit alter; maior enim est percussio ipsius B, et ante fit quam percussio ipsius C; ambae vero ipsae percussiones immediate et subito fiunt una post aliam, et sunt acutiores et velociores, et etiam cum maiori vacuitate arteriae, quam percussiones factae in pulsu corporis aliarum complexionum. Per motionem enim cordis B dat percussione unam ipsi A ut transeat ad D, A vero facit unam percussione ipsi D ut usque ad ipsum possit transire B, et D facit unam percussione contra C ut transeat ad B, C vero dat unam percussione ipsi B ut ibi ponat D. Unde ex omnibus istis percussione non sentiuntur nisi duae supra dictae, nempe B C, quia sunt maiores percussiones aliis in ipsa cholera, quia secundum quod cor magis indiget ipsa D ad refrigerandum B, properat percussiones praedictas. Unde per frequentiam et velocitatem percussione et per triangulos secundae figurae "Artis" potest haberi cognitio certa de pulsu. Et quando urina significat calorem in maxima actione existere, et tamen pulsus est debilis, tunc significatur quod cor quasi suam virtutem et suas vires amisit, et quod B C destruxerunt subiecta A D. Cum enim aliquis febrem patitur tertianam, tam saepe transeunt A D per B C, quod B corrumpit materiam ipsius D, et D corrumpit materiam ipsius B, et A corrumpit materiam C, et C corrumpit materiam A, et propter corruptionem materiae corrumpitur forma, et sic punctum septimum ipsius B in materia ipsa aliam formam appetit, ut ordinate sine impedimento sub se alia puncta [possit] tenere. Veruntamen si punctum simplex contra morbum habet potentiam, tunc tam saepe percutit una littera contra aliam, quousque quaelibet virtutem suam recuperat, qualibet fortificante materiam suam per percussione suam et etiam percussione alterius.

De pulsu significante dominium sanguinis.

Pulsus hominis sanguinei est magnus, plenus, suavis, et facit duas percussiones; una enim est propter A, alia propter B. Et propter spissitudinem materiae percussiones non sunt tam veloces et frequentes, quemadmodum in pulsu cholericis. Ideo morbus causatus ex sanguine non est in tempore tam brevi curabilis, sicut morbus causatus ex cholera; nec etiam destruit tam cito subiectum suum quam cholera, percussio autem facta ab ipso A est maior quam ipsius B, veruntamen percussio ipsius B est acutior quam percussio ipsius A.

De pulsu significante dominium phlegmatis. Cap. 4m.

Phlegma est fortius propter D quam propter A, cum ita sit quod D sit in ipso gradu quarto, et A non sit nisi in tertio, et ideo D in pulsu hominis phlegmatici facit maiorem percussione et pleniorum ac duriorum quam A; percussiones vero D A non sunt ita veloces nec ita frequentes sicut percussiones A B, et illud ideo quia materia est ponderosior et spissior in pulsu hominis phlegmatici quam sanguinei.

De pulsu significante dominium melancholiae. Cap. Vm.

Melancholia, cum dominatur, facit in pulsu duas percussiones sensibiles; maior enim percussio est ex C et minor ex D, et percussio ipsius C est acutior, durior, prior quam percussio D; percussiones vero C D sunt frequentiores quam percussiones A B in corpore sanguineo, sunt autem tardiores et rariores quam percussiones ipsius cholerae. Secundum regulam et dispositionem eorum, quae diximus de pulsu hominis cholericus, potest intelligi de pulsibus aliarum complexionum, secundum quod suis qualitatibus convenit; sed tamen adhuc pro maiori eorum evidentia volumus in speciali de ipso determinare sequendo regiones et domos positas in figura medicinae, et hoc in quattuor praedictis febribus.

De pulsu tertianae. Cap. VI m.

Pulsus tertianae habet illas quattuor regiones, quas habet ipsamet tertiana; et quia ignis superabundat in forma et habet minus comparative de materia quam alia elementa, causat pulsus ipsos rem et magis aerem quam alia elementa; et est durus per siccitatem, acutus per caliditatem; et habet duos motus, unum influxivum tendentem ad manum, et alium refluxivum tendentem ad cubitum. Influxivus est maior, eo quia sua causa est caliditas; refluxivus vero minor, eo quia sua causa est siccitas. In ipso eodem pulsu sunt alii duo motus, unus per humiditatem, alius per frigiditatem; sed sunt insensibiles. Et si habent fortitudinem aliqualem, explanant angulum acutum et mollificant in parte duritiem pulsus, et significant sanitatem; et si hoc non fuerit, malum signum est.

De pulsu per febrem continuam causato. Cap. 7 m.

Pulsus causatus per continuam febrem est ex parte aeris, et habet illas regiones quas habet continua, et habet motum plenum, longum, mollem, habentem angulum obtusum, plenum etc., ut patet in cap. "De pulsu phlegmatis". Et ratio huius est, quia aer est impletivus et mollis contra duritiem terrae, et est tardus respectu motus in genere. Et si est compositus ex pulsu tertianae, de se ipso non est bonum signum neque malum; tamen si nimis tendit ad compositionem ignis et terrae, malum est signum ratione abundantiae et concordantiae inter ignem et terram contra domum DH.

De pulsu phlegmatico. Cap. 8 m.

Pulsus phlegmatis habet illas regiones quas habet phlegma, et est tardus ratione gravitatis aquae et terrae, et est plenus quia phlegma humidum est, et est gracilis quia aqua restrictiva est, et facit angulum obtusum et longum contra angulum pulsus cholerae eo quia aqua est contra ignem.

De pulsu quartanae. Cap. IX m.

Pulsus quartanae, quae est de genere melancholiae, habet tot regiones quot habet febris continua, quia durat suos motus; et est gracilis per aquam, et longus per terram quae est enervativa infundendo suam siccitatem igni, ut habeat materiam cum qua sit diffusivus et disgregativus; et suus angulus est obtusus et durus. Et per praedicta potest habere notitiam medicus de pulsu simplici vel composito, supposito tamen quod habeat notitiam de omnibus, secundum quod in capitulo "circulationum in figura medicinae" dictum est.

DE REGIONIBUS DIGESTIONUM.

Tractatus 7s. Cap. unicum.

Digestiva fit in domo sana, indigestiva vero in infirma. In domo vero sana, sicut in domo AE, per humidum et calidum regnantibus contra domum CG. Sed si domus CG intrat domum AE, C alterat A et G E; et digestiva de AE est ancilla in sua domo, et per consequens indigestiva fit per domum de CG, sicut domus de DH calida per domum de BF. Et sic medicus debet conservare digestionem, impediendo quod una domus non intret aliam domum per modum contrarietatis, sed per modum concordantiae.

DE CAUSIS DOLORIS

Tractatus 8s. Cap. I.

I. Doloris causae duobus modis fiunt, et ad istos duos modos concurrunt omnes domus talis circulationis.

II. Primus modus est respectu repletionis, quae repletio impedit domorum motus unius ad aliam; et sic clamant per dolorem instinctus et appetitus naturales, sicut in domo de AE est alteratio per domum de CG, quia clamat AE significativo modo per dolorem, sicut homo clamans adiutorium per timorem. Et sic medicus debet aperire poros, ut motus non sit impeditus.

III. Secundus modus est per scissionem circuli, destruendo continuationem motus per vulnera sive ictus; et ista cura pertinet ad chirurgicum, coniungendo partem cum parte, unam partem in aliam trahendo per concordiam qualitatum, contrarietatem removendo impediendam coniunctionem, sicut remove domum de CG a domo AE, multiplicando calorem in A contra frigiditatem CG et humiditatem contra siccitatem CG, ut revertatur linea continua in patiente per quam transeat motus qualitatum et subiecta eorum; et appetitus non dolent nec instinctus. Et ad hoc et similia opus est quod chirurgicus cognoscat complexionem omnium membrorum hominis, prout in consideratione philosophi naturalis superius deductum est. Nam ex eo quod elementa per illa loca propter scissionem et ictum transire non possunt, inflantur illae partes, et sunt plenae humoribus indigestis, et sic deperditur digestio, et secundum appetitum naturalem conqueritur humidum radicale de humido nutrimentali, quod non venit ut venire solebat, nec eo amplius destruit, et sic petit adiutorium a chirurgico, ut solidet illa quae separata sunt per scissionem vel ictum, expellendo omnes malos humores; et hoc facere poterit cognoscendo complexionem et virtutes rerum, principium, augmentum, statum et declinationem, et omnia quae ad ipsum pertinent.

DE APPETITU

Tractatus nonus. Cap. I.

I. Appetitus est potentia generalis sub se plures species habens, sicut appetitus extensus per regiones domorum. Et quia domus sunt diversae, causant diversos appetitus, sicut domus de AE causat unum appetitum et domus de BE alium, et sic de aliis, quoniam E sub A est in sua regione et B sub E non. Unde sequitur quod unus appetitus est in una domo, alius in alia. Unde aliquis appetitus est per delectationem, et ratio huius est quia est in domo sua; et alius est per modum tristitiae et passionis, sicut in domo de BD, in qua dolet D quia est in regione de B, et appetit esse in domo de H quae est sua regio.

II. Appetituum unus est propter potum, alius propter cibum, alius propter somnum, alius propter repletionem, alius propter evacuationem, alius propter quietem sive statum. Et hoc apparet in conditionibus domorum, sicut in tertia domo significatum est quartae circulationis, in qua ancilla scilicet humiditas perpetuo appetit aquam, et domicella scilicet siccitas vinum, et sic de cibo et aliis suo modo; sed in domo BD in contrarium habet esse. Appetitus participat cum sensitiva forma et imaginativa, eo quia potentiae coniunctae sunt; et sic appetitus disponit species potentiae sensitivae, et sensitiva imaginativae.

III. Sicut in domo BD, in qua ancilla humiditas appetit plantas humiditas, et sensus imaginativae species humiditas et frigidas, sicut fontes et umbras, uvas, lactucas, et sic de aliis; sic calor est inordinatus et innaturalis quandoque.

IV. Sicut in domo BF, in qua abundat ignis per calidum et siccum, infirmus appetit vinum et res calidas et siccas, ut destruat ancilla per domicellam, in contrarium appetitus.

V. In domo DA appetitus etiam destruitur, quando clauduntur pori aut nimis aperiuntur, et sic cessat motus nutrimentalis et consumitur vita.

DE HUMORIBUS

Tractatus X.s Cap. I.

Pro maiori evidentiā supradictorum considerandae sunt quattuor complexionēs in hominibus, ex quibus causantur diversi appetitus.

De humore cholericō. Cap. 2m.

Est cholericā complexio, in qua ignis est a praedominio et consequenter terra; et sic homo cholericus ratione ignis est superbus et vult dominari aliis, quemadmodum ignis aliis elementis; ideo naturaliter cholericus appetit superare et non superari; et quia siccitas est consequutiva, ideo cholericus est etiam melancholicus aliquantulum; ideo cito movetur ad iram et est valde subtilis et cito obliviscitur, ratione evacuationis terrae.

De humore sanguineo. Cap. 3m.

Humor sanguineus consistit ex aere et igne, quae sunt nobiliora elementa, et humor ex ipsis per consequens nobilior. Et quia aer est subtilis et repletivus non dimittens aliquid vacui, et habet optimam formam, scilicet igneam, habet magnum appetitum proportionatum; ideo homo sanguineus est gulosus ratione magni appetitus, et per consequens fornicator ratione evacuationis terrae, et est valde alacer.

De humore phlegmatico. Cap. 4m.

Humor phlegmaticus constat ex frigiditate aquae quae est valde restrictiva, ut patet in crystallo et gelo, et ex humiditate aeris qui est repletivus. Ideo homo phlegmaticus est avarus, gulosus, vagabundus et piger; et quia mulieres multum retinent de frigiditate, ideo naturaliter sunt tenaces sive avarae et otiosae.

De humore melancholico. Cap. 5m.

Humor melancholicus constat ex siccitate terrae, quae modicum habet de forma, ratione ponderositatis, ac etiam ex frigiditate aquae. Ideo homo melancholicus est valde mobilis, et infima cogitans et turpitudines et malum, et cito movetur ad iram, ratione parvitatē formae, et tarde habet placitum, et ratione frigiditatis est avarus et piger, eo quia non participat cum caliditate.

DE GRADIBUS INFIRMITATUM.

Tractatus undecimus. Cap. I.

I. Antequam medicus accedat ad curandum aliquem patientem, opus habet non modo eius complexionem cognoscere et causam morbi, quae ex praecedentibus haberi possunt, sed etiam gradum infirmitatis; nam interdum dantur medicinae contrariae dispositioni seu complexionī hominis in tanto gradu caliditatis vel frigiditatis etc., quod ipsum hominem in corruptionem deducunt. Idcirco praedicta videnda sunt et adnotanda cum maxima diligentia.

De cognitione gradus infirmitatum. Cap. 2m.

[I.] Ad habendam enim cognitionem gradus infirmitatis seu lapsus patientis, considerandum est illud quod in superioribus de complexionē dictum est; nam diximus quod in die naturali sunt 24 horae in quattuor partes divisae, et quaelibet pars est appropriata illi elemento, quod est de complexionē sua, sicut triangulus in sua regione de mane usque ad meridiem, qui maxime est de complexionē aeris;

II. Et ille triangulus qui est de meridie usque ad noctem, est de complexionē ignis;

III. Et ille qui est de occasu solis usque ad mediam noctem, est de complexionē terrae;

IV. Et ille qui est de media nocte usque ad ortum solis, est de complexionē aquae.

De gradibus febris tertianae. Cap. 3m.

Regnat ergo infirmitas secundum triangulos ante dictos, secundum quos infirmitas incipit aut finitur in illis quattuor regionibus, medicus cognoscere potest gradum infirmitatis; veluti si febris incipit in prima hora diei, est in primo gradu

humiditatis; et si in secunda hora diei, est in secundo gradu; et si in tertia, est in tertio gradu; et si in quarta, est in quarto gradu; et hoc secundum febrem tertianam, quae posita est inter calidum et humidum.

De gradibus aliarum febrium. Cap. 4m.

I. Et si febris sit contraria simpliciter per choleram, sequitur ordinem meridiei usque ad occasum solis, secundum ordinem quem diximus de mane in meridiem; et si tertiana sit duplex, sequitur ordinem ante dictum duplicem; et si cotidiana, sequitur ordinem ante dictum tripliciter; et sic continue sequitur per praedictum ordinem per totum circulum. Et idem est de quartana, secundum quod incipit in sua regione in circulo. Et si medico posset gradus infirmitatum cognoscere et illos concordare cum gradibus electuariorum. Et talem ordinem medici antiqui non posuerunt.

De secundo modo investigandi gradus infirmitatum. Cap. Vm.

I. Est etiam alius modus investigandi praedictos gradus infirmitatum, videlicet secundum ordinem et modum generationis et corruptionis cuiuslibet.

II. De homine cholericus. Pro cuius evidentia est notandum, quod in homine cholericus B per unum gradum excedit C, et per duos excedit A, et per tres D; ideoque in homine cholericus partitur B in quattuor partes, quarum prima existens suprema est in gradu quarto, secunda in quantitate aequali ipsi C, tertia pars est in quantitate aequali ipsi A, calefaciente igne in gradu secundo materiam subiectam ipsi D. Prima enim pars ipsius B est simplex, et est agens et non patiens, et habet naturalem appetitum ad conservandum speciem illius hominis cholericus. In principio enim generationis gradus quartus B generavit unum simplicem punctum, qui quidem punctus descendit (ut ita loquar) ad terram, causa recipiendi punctum unum ab ipso C. Ideo B proprius recipit ab ipso C siccitatem quam det aeri caliditatem, et prius quam sit contra D; secundum enim rationem naturalem ignis est magis in se ipso quam in alio, et illud idem sequitur de aliis elementis, ideo quia ignis prius appetit sibi quam alteri, propter quod in principio generationis ipsius hominis cholericus est ipse ignis in uno puncto simplici, postmodum autem appropinquatur terrae ex ea recipiens siccitatem, ut dictum est, qua recepta sunt ibi duo puncta quae faciunt lineam; et postea appropinquatur ipsi aeri cui praebet caliditatem, et tunc est linea cum latitudine; consequenter vero generatur quartus punctus ex D, et tunc est generatum et completum corpus illius hominis cholericus, habens longitudinem, latitudinem et profunditatem. Cum igitur hoc ita sit, ex eo revelatur punctus septimus, qui est in gradu quarto potens et dominus atque rector, ac etiam qui per influentiam septem planetarum movet alios gradus, et est in tali genito, in principio ad generationem, in fine autem totum ad corruptionem, ut patet per triangulum rubeum; nam in angulo principii apparet quomodo per regulam K, B est principium ipsius C A, per modum operationis, hoc recipiendo ab ipso C et dando ipsi A. Principium vero ipsius D existens in cholericus sunt C A, et hoc per modum operationis et sustentationis. Per operationem enim, in quantum A datur ipsi D et ab ipso D recipit C; per sustentationem, quia ipsa C A ipsum D adiuvant contra B. Et quia B convenit in maiori parte cum cholericus, in quantum est in gradu quarto, idcirco oportet ipsum esse principium ipsi C, quod non est nisi in gradu tertio, et ipsi A, quod est in secundo. Verumtamen non convenit ipsum esse principium ipsi D; nam est eius contrarium. Cui quidem D principium sunt C A, sed si D esset principium in cholericus ipsi C, tunc maius esset inceptum per minus in maiori quod est B, quod contrarium est minori quod est D. Hoc autem est impossibile, ergo etc.

III. De corruptione. Secundum autem quod dictum est de generatione, significatur corruptio; quemadmodum enim in appetitu naturali ignis prius convenit cum uno puncto quam cum alio, ita in corruptione prius incipit corrumpere punctum illius elementi cum quo minorem convenientiam habet, et sic gradatim.

De aliis humoribus. IV. Et quemadmodum exemplificatum est in homine cholericus, ita suo modo et in aliis exemplificari potest, et omnia praedicta ex figura medicinae elici possunt.

DE CURIS INFIRMORUM.

Tractatus duodecimus. Cap. I.

I. Sicut significavimus in regionibus praedictae figurae infirmitates generaliter et sanitates, sic medicus potest facere curas generaliter tribus modis, videlicet per simile, per contrarium et per compositum.

II. Per simile. Per simile scilicet si infirmitas est in domo de AC primae circulationis, et patiens est de complexionem CG, debet dare medicus medicinas de AE contra regionem CG, ut domus de AE convenientiam habeat suae regionis.

III. Per contrarium. Si vero fiat per contrarium, ipsa cura debet fieri isto modo, scilicet quod si infirmitas sit propter nimiam abundantiam, sicut si A E haberent nimiam abundantiam in regione in qua sunt, debet medicus multiplicare CG cum cibariis sive electuariis de regione eorum, ut in illa regione A E potestatem habere non possint transeundi ad alias domos contrarias.

IV. Per compositum. Tertius modus per compositum est de convenientibus et contrariis, sicut si supponatur quod infirmitas sit per domum de BE primae circulationis, et hoc per nimiam abundantiam siccitatis, debet medicus administrare per AE et per AH contra domum de EF, et domus de CH multiplicetur contra domum BF.

DE XVI ELECTUARIIS GENERALIBUS.

Tractatus XIII.s Cap. I.

I. Quattuor sunt elementa videlicet ABCD, et quattuor qualitates videlicet EFGH, ut patet in figura medicinae; ideo sexdecim electuaria possunt fieri generaliter isto modo.

Cap. II. De graduationibus sub dominio ignis.

Sub dominio ignis quattuor sunt species graduandi. Prima sicut piper, quod est calidum in quarto gradu et in tertio siccum, in secundo humidum et in primo frigidum.

II. In cinamomo ignis est in tertio gradu caloris, et terra in secundo siccitatis, et aer in primo humiditatis, et aqua ingraduata, videlicet in tribus partibus.

III. Est alia species, sicut faeniculus in quo ignis est in secundo gradu caliditatis, et terra in primo siccitatis, et aer in tribus partibus minutis, et aqua in duabus.

IV. Est quarta species, ut anisum in quo ignis est in primo gradu caliditatis, terra in tribus partibus minutis, aer in duabus humiditatis, aqua vero in uno minuto unius gradus.

V. Per istas quattuor species sive plantas praedictas, et per alias similes, extenditur regio ignis, in qua ipse est dominus; et sicut diximus de regione B, ita de regione A C D suo modo intelligas.

Cap. 3m. De alio modo.

I. Potest etiam medicus facere electuarium de una planta calida in quarto gradu et de alia humida in quarto; et quia B vincit A, in illo electuario B erit dominus, A vero subditus; tamen erit dominium temperatum et servitus temperata. Et illud electuarium erit bonum in domo AB ratione concordantiae inter calidum et humidum, et erit cura contra C D, quae causant infirmitatem propter nimiam abundantiam quam habent in domo AB.

II. Si in domo de AB patitur A plusquam B, debet medicus facere electuarium de una planta humida in quarto gradu et de alia quae sit calida in tertio, ut quartus gradus reprimat tertium.

III. Contra A C debet medicus facere electuarium de una planta humida in quarto et de alia calida in secundo et sicca in primo, et hoc contra domum BF. Et si ad hoc non sufficit, signum est quod B est nimis fortis, et tunc medicus debet facere electuarium de una planta humida in quarto et de alia calida in primo gradata per siccitatem, et dare patienti contra domum BF. Et si adhuc remaneat infirmitas, et B non est domesticum cum amicitia, quam habet cum A, per caliditatem, debet medicus miscere illa quattuor electuaria et dare patienti, et tunc erit domesticus B per siccitatem et erit concordantia inter B et A per caliditatem contra domum BF. Et si adhuc non valet, debet medicus facere unum electuarium de una planta humida in quarto et alia frigida in quarto, multiplicando domum de AC contra domum de BF, quae est in eius aspectu, et quia A vincit D et D vincit C et C vincit B, oportet quod vincatur per domum de AH domus de BF. Et si adhuc non valet, debet medicus multiplicar e domum de AH cum quattuor electuariis tali domui pertinentibus, et dare patienti; tunc vere curabitur, si curabilis est per medicinam; nam aliter signum est mortis.

IV. Sicut diximus de quattuor electuariis de domo AB et de aliis quattuor de domo AD, sic fieri potest de aliis quattuor de domo DC et de aliis quattuor de domo CB. Et per ista XVI electuaria discurrunt aliae omnes medicinae, quae possunt esse per A B C D et per E F G H.

V. Item per ista potest homo habere experientiam de gradibus infirmitatum et etiam medicinarum in decoctionibus, videlicet si B (et sic de aliis) causet infirmitatem quoad quartum gradum, tertium, secundum aut primum. Et si infirmitas est in quarto gradu ratione B, datur quartus de D contra B; et si non valet, addatur quartus de A, ut adiuvetur D; et sic domus de AH destruit domum de BF. Et de hoc data est doctrina supra, quia ista XVI electuaria debet medicus in promptu habere, ut subito infirmitatibus possit succurrere; et talis doctrina est utilis et facilis scientibus istum librum, et quia sine isto libro vel arte non potest haberi scientia de omnibus supra dictis, quae ars sine scientia thesaurus pauperum vere erit.